Trondheim/Oslo, 29.04.2021

Kartlegging av skrantesjuke hos elg, hjort, rådyr og villrein i 2021 - Informasjonsskriv til kommuner og villreinnemnder

I 2021 skal et utvalg elg, hjort, rådyr og villrein testes for skrantesjuke (CWD) som et ledd i en nasjonal kartlegging. I tillegg blir en del kommuner bedt om å samle inn kjever fra felte dyr og fra fallvilt. Denne innsamlingen gjøres for å få bedre kunnskap om aldersfordelingen blant eldre dyr felt under ordinær jakt og fra fallvilt. Dette brevet gir informasjon om kartleggingen, og hvilke prøver som skal tas i de ulike kommunene og villreinområdene.

Skrantesjuke ble påvist i Norge våren 2016, og siden den gangen er det brukt mye ressurser på kartlegging. Den klassiske typen skrantesjuke er påvist hos villrein i villreinområdene Nordfjella og Hardangervidda. Atypisk skrantesjuke er påvist hos hjort i Gjemnes kommune og hos elg i kommunene Selbu, Lierne, Steinkjer, Flesberg, Sigdal og Bamble. Målet er å kartlegge forekomst og geografisk utbredelse av de ulike typene skrantesjuke (les mer her). Dette er nødvendig for å skaffe oversikt over forekomsten, og som grunnlag for å kunne iverksette gode forvaltningsmessige tiltak for å begrense eller bekjempe denne sykdommen. Norsk institutt for naturforskning (NINA) og Veterinærinstituttet kartlegger skrantesjuke (CWD) hos hjortedyr i Norge på oppdrag fra Mattilsynet og Miljødirektoratet.

I hele landet skal jegere, ettersøkspersonell og andre ta prøver fra et utvalg hjortevilt for å teste dyrene for skrantesjuke. Fallvilt er viktig å få testet i hele landet siden disse dyrene har høyere sannsynlighet for å være smittet av skrantesjuke. Det tas også prøver på slakterier og viltbehandlingsanlegg. I tillegg bes jegere i utvalgte kommuner om å ta prøver. For en best mulig gjennomføring er vi avhengig av et godt samarbeid med kommuner, villreinnemnder, jaktrettshavere, jegerne med flere.

Innsamling av kjever/tenner for aldersbestemmelse i CWD-kartleggingen og bestandsovervåkingsprogrammet for hjortevilt

Villrein fra Nordfjella og Hardangervidda med klassisk skrantesjuke var 1-8 år, mens hjorten og elgene med påvist atypisk skrantesjuke så langt har vært 12 år og eldre. Flere av dyrene med atypisk skrantesjuke har vært fallvilt, og vi antar at aldersfordelingen hos fallvilt er forskjellig fra aldersfordelingen hos hjortevilt skutt under jakt. Med bedre kunnskap om aldersfordelingene vil vi med større sikkerhet kunne beregne forekomst av atypisk skrantesjuke i forhold til alder. Aldersdata fra fallvilt og jakt vil også bidra til mer presise estimater når vi beregner sannsynligheten for at ulike bestander er fri for skrantesjuke. Kunnskap om alder bidrar dessuten til å øke nytteverdien av data fra fallvilt og jakt som kunnskapsgrunnlag i hjorteviltforvaltningen.

Oversikt over kommuner og villreinområder som skal samle skrantesjukeprøver og kjever/tenner for aldersbestemmelse i 2021

I vedlegg 1 (elg, hjort og rådyr) og vedlegg 2 (villrein) gis det for hver kommune og villreinområde en oversikt over hvilke områder som skal ta skrantesjukeprøver i 2021. I tillegg gis det en oversikt over hvilke områder som skal samle inn kjever/tenner fra villrein, elg og hjort felt under jakt eller fra fallvilt, enten i forbindelse med CWD-kartleggingen eller som en del av bestandsovervåkingsprogrammet for hjortevilt. *Vi ber derfor alle om å sjekke vedlegg for hva som skal samles i sitt område!*

Utvelgelse av kommuner og villreinområder som skal samle skrantesjukeprøver og kjever/tenner er basert på flere kriterier, og her gis en kort oversikt:

1. ***Fallvilt av elg, hjort, rådyr og villrein i alle kommuner***
   I alle kommuner i hele Norge skal fallvilt av elg, hjort, rådyr og villrein som er 1 år eller eldre testes for skrantesjuke. Fallvilt er dyr som er påkjørt, er funnet død i naturen eller som er avlivet utenom

ordinær jakt. I utvalgte kommuner skal det i tillegg sendes inn kjever fra fallvilt av elg og hjort for aldersbestemmelse, se hvilke kommuner dette gjelder i vedlegg 1.

2. ***Villrein felt under jakt i alle villreinområder***
   Alle villrein som er 1 år eller eldre og som felles under jakt skal testes for skrantesjuke. Dette gjelder for alle villreinområder i Norge.

3. ***Elg og hjort fra Hardangervidda- og Nordfjellaregionen og fra Selburegionen***
   Følgende kommuner inngår i disse kartleggingsregionene:
   a) Hardangervidda- og Nordfjellaregionen: Tinn, Vinje, Bykle, Ullensvang, Eidfjord, Ulvik, Voss, Aurland, Lærdal, Årdal, Gol, Nesbyen, Suldal, Hemsedal, Ål, Hol, Rollag, Nore og Uvdal, Sør-Aurdal, Nord-Aurdal, Vestre Slidre, Vang.
   b) Selburegionen: Selbu, Tydal, Stjørdal, Meråker, Malvik, Trondheim.

   Her skal alle elg og hjort som er 2 år eller eldre som felles under jakt, testes for skrantesjuke. I noen kommuner skal det i tillegg sendes inn kjever fra elg og hjort som felles under jakt for aldersbestemmelse, se hvilke kommuner dette gjelder i vedlegg 1.

4. ***Hjemkommuner for sau som beiter på Hardangervidda eller i Nordfjella villreinområde***
   I følgende kommuner skal elg og hjort som er 2 år eller eldre felt under ordinær jakt, testes for skrantesjuke: Stavanger, Haugesund, Hjelmeland, Bokn, Tysvær, Karmøy, Vindafjord, Drammen, Kongsberg, Ringerike, Asker, Krødsherad, Modum, Øvre Eiker, Lier, Kviteseid, Etne, Sveio, Bømlo, Kvinnherad, Øygarden, Alver, Austrheim, Masfjorden.

5. ***Tilfeldig utvalgte kommuner***
   I følgende tilfeldig utvalgte kommuner skal elg og hjort som er 2 år eller eldre som felles under jakt, testes for skrantesjuke: Lund, Steigen, Eidskog, Åmot, Tolga, Gran, Tokke, Vegårshei, Austevoll, Vik, Fjaler, Sunnfjord, Midtre Gauldal, Levanger, Guovdageaidnu – Kautokeino, Kárásjohka – Karasjok.

6. ***Kommuner og villreinområder som deltar i bestandsovervåkingsprogrammet for hjortevilt***
   Alle kommuner og villreinområder som deltar i bestandsovervåkingsprogrammet for hjortevilt skal fortsatt samle kjever/tenner fra elg, hjort og villrein som tidligere. I noen av kommunene skal det i tillegg tas skrantesjukeprøver fra 2 år og eldre elg og hjort. Skrantesjukeprøver fra 1 år og eldre villrein felt under jakt skal tas i alle områder.

7. ***Viltbehandlingsanlegg***
   Alle hjortevilt som er 2 år eller eldre og som leveres til et viltbehandlingsanlegg, skal testes for skrantesjuke. Mattilsynet har ansvaret for prøvetakingen ved anleggene dersom det ikke er tatt prøve av dyret på forhånd. Dette er uavhengig av i hvilken kommune dyret er felt.

Uttak av prøver for testing av skrantesjuke
Det skal tas prøver av hjerne og bakre svelglymfeknuter (ev. annen lymfeknute på hodet) for å teste dyret for skrantesjuke. Dette gjelder både fallvilt og dyr felt under jakt for aldersgrupper angitt under punkt 1-6 over. Dersom jeger eller andre, uavhengig av årsak, ikke får tatt ut lymfeknutene skal hjerneprøven likevel sendes til Veterinærinstituttet for analyse.

Bestilling av prøvetakingsutstyr for testing av skrantesjuke
Som i 2020 skal jegerne selv ta prøver av hjerne og lymfeknuter. Prøvene sendes i ferdigfrankert konvolutt til Veterinærinstituttet for analyse. Det er kommunene (elg og hjort) som har ansvaret for å bestille og dele ut utstyret jegerne trenger. Villreinnemdene kan avtale med villreinutvalgene hvordan prøvetakingsutstyret bestilles og distribueres til jegerne. Prøvetakingsutstyr fra tidligere år kan benyttes.

Alle ferdigfrankerte adresselapper må fornyes da Veterinærinstituttet flytter til Ås og får ny adresse. Bestillinger fra Veterinærinstituttet gjøres via utstyrsbestilling@vetinst.no.

Kommunene/villreinområdene bestiller jegerpakker med prøvetakingsutstyr ved å:

- Sende e-post til utstyrsbestilling@vetinst.no med kopi til hjortevilt@nina.no. En jegerpakke inneholder nødvendig utstyr for å ta prøver av ett dyr, informasjon om prøvetakingen, merkelapp og ferdigfrankert emballasje for å sende inn prøven til Veterinærinstituttet.
    - I e-posten må dere oppgi 1) antall prøvesett 2) hvilke kommuner eller villreinområder dere bestiller for, og 3) postadresse.
        - **Elg og hjort:** Antall prøvesett dere bestiller skal tilsvare ca. antall fellingstillatelser på *elg og hjort som er 2 år eller eldre* + noen ekstra (f.eks. 10 %) som dere kan ha i bakhånd for å dele ut ved behov.
        - **Villrein:** Antall prøvesett dere bestiller skal tilsvare ca. antall fellingstillatelser på *villrein som er 1 år eller eldre* + noen ekstra (f.eks. 10 %) som dere kan ha i bakhånd for å dele ut ved behov.
        - **Områder med forventet lav fellingsprosent:** Her bør det gjøres en lokal vurdering av hvor mange prøvesett som bestilles. I en del slike områder kan det være tilstrekkelig med et lavere antall prøvesett enn fellingstillatelser. Ta gjerne kontakt dersom dere er usikre.

Bestillingen av prøvetakingsutstyr for fallvilt kan fortløpende bestilles av kommunene ved å sende e-post til utstyrsbestilling@vetinst.no. Fra og med 2021 benyttes materiell som i jegerpakker også for innsending av prøver fra fallvilt.

Kommunene vil få en egen e-post fra NINA med mer praktisk informasjon om innsamling av kjever.

Informasjon, møter og kurs
Offentlig informasjon om skrantesjuke finnes på Hjorteviltportalen www.hjortevilt.no/skrantesjuke.

Kommuner som tar skrantesjukeprøver av fallvilt kan søke om tilskudd fra Miljødirektoratet. Tilskuddet gis som en fast sats per dyr, og er for tiden på kr 500. Kommuner som skal levere kjever fra fallvilt (se over) får ekstra tilskudd per kjeve. Dersom kommunen samarbeider med andre om det praktiske, kan kommunen søke om tilskudd for prøver andre har tatt av fallvilt, for eksempel vegentreprenører. Dette må inngå som en del av det totale antallet prøver kommunen søker om tilskudd for, og aktørene må selv avtale hvordan tilskuddet skal overføres mellom partene. Tilskudd utbetales kun for prøver som er registrert i Hjorteviltregisteret og sendt til Veterinærinstituttet med korrekt merking.

Kommuner eller villreinområder som ønsker opplæring i prøvetaking utført av jegere eller ettersøkspersonell kan kontakte Mattilsynet lokalt.

Send en forespørsel til hjortevilt@nina.no dersom dere ønsker mer informasjon om hvordan jegerne skal ta prøvene, og hvordan jegerne skal registrere data og finne svar på prøvene (www.settogskutt.no / www.hjorteviltregisteret.no).

På vegne av kartleggingsprogrammet for skrantesjuke,

Christer M. Rolandsen
Seniorforsker
Prosjektleder for skrantesjukekartleggingen i NINA, christer.rolandsen@nina.no